

deVerdieping

Trouw MAANDAG 25 AUGUSTUS 2003

religie&filosofie | 10 en toen | 11

kunst | 12

Een versierde
feestvulva

Volksuniversiteit
voor Jan Soldaat

Zeeuws
meisje in de
supermarkt

En toenkonden militairen naar de volksuniversiteit

Volksuniversiteit

Monic Slingerland

Oorlog of geen oorlog, het volk moest zich kunnen ontwikkelen en zo ging de Volksuniversiteit Amsterdam in 1914, een jaar na de oprichting, gewoon door met het aanbieden van cursussen, al was er een mobilisatie. De docenten zochten de gemobiliseerde militairen op, die in de 42 forten van de Stelling van Amsterdam de eventuele vijand afwachten.

Tijdens dat wachten konden ze de tijd nuttig besteden dankzij de lessen en lezingen van de volksuniversiteit, die toen maar Fortcursussen gedoopt zijn. De avondjes waren niet alleen serieus en ernstig, maar ook wel ontspannen, zoals blijkt uit een oorkonde uit 1914, waarbij de soldaten die in Fort Waver gelegerd waren de leiding van de Volksuniversiteit bedankten voor de gezellige bijeenkomsten. De leiding werd met name genoemd, in de persoon van mejuffrouw F. H. de Boer, tevens meester in de rechten. Zij was vanaf de oprichting van de Volksuniversiteit in 1913 officieel de secretaresse en ze bleef dat tot 1951. In de praktijk deed ze het werk wat nu de directeur doet. De functie ging pas 'directeur' heten toen er een man werd benoemd.

Het secretariaat van de Volksuniversiteit rond 1950. Mejuffrouw F. H. de Boer is tweede van rechts.

De drijvende krachten achter de oprichting van de Volksuniversiteit Amsterdam waren mannen geweest, zoals de hoogleraar sociale geografie Steinmetz, die met een leeskit naar fabrieksarbeiders ging, de idealistische

bankier Van Eeghen en graanhandelaar Gerhard Polak. Het was hun doel het gewone volk beschaving bij te brengen door lessen en voordrachten over kunst en cultuur, wetenschap en moraal - naar Engels en Duits voorbeeld.

Uitdrukkelijk was het de bedoeling dat er niet alleen mannen maar ook vrouwen de Volksuniversiteit zouden bezoeken. Dat gebeurde ook: in het cursusjaar 1917-1918 waren beide geslachten evenwichtig vertegenwoordigd. De

verhouding is gestaag verschoven. Nu is in Amsterdam twee van de drie cursisten vrouw.

Onder 'het volk' werden begin twintigste eeuw vooral arbeiders verstaan, al was de Volksuniversiteit ook bedoeld voor beschaafde burgers die iets meer wilden weten over bijvoorbeeld de moderne Franse roman. In die zin is de Volksuniversiteit Amsterdam, destijds de eerste in Nederland, sinds de oprichting hetzelfde gebleven. Nog altijd is er een cursus moderne Franse literatuur. Het cursusaanbod is meeveranderd met het volk, dat steeds internationaler is geworden. Onder de tienduizend cursisten zijn er 1870 die een cursus Nederlands voor anderstaligen volgen. Tweede- en derde generatie Marokkanen en Chinezen leren juist weer de taal van hun familie, om gemakkelijker met ooms, tantes en grootouders te kunnen spreken.

Aan het aanbod van de cursussen is goed te zien wat de heersende modes en trends zijn. Onder de hypes is Feng Shui, over het verantwoord inrichten van een huis, een blijvertje. Sinds kort zijn cursussen loopbaanbegeleiding erg populair. Architectuur is erg in opkomst, vertelt de huidige directeur, Lidewij Verheggen.

Het aanbod tijdens de Tweede Wereldoorlog was vooral veilig, in politiek opzicht. De bezetter stuurde vanuit Den Haag een waarnemer die moest con-

troleren of er geen anti-Duitse of anderszins politiek beladen cursussen gegeven werden. Zo moest mejuffrouw De Boer in 1943 tegen de schrijver Herman de Man zeggen dat de Volksuniversiteit Amsterdam de door hem te geven cursus moest schrappen. De Man heette eigenlijk Hamburger en was joods. De vier lessen over 'Een eeuw Nederlandsch proza' die de Neerlandicus Garnt Stuiveling zou geven, konden weer wel doorgaan. Stuiveling behandelde de historische roman, zoals van Vestdijk en Theun de Vries, de humor van Hildebrand, Multatuli en Henriëtte van Eyk, de regionale roman en het psychologisch realisme, van Top Naeff en Ina Boudier Bakker.

In het cursusaanbod van 1943 staat ook een titel die nu tot het ijzeren repertoire hoort. Nu heet de cursus Lichaam en bewustzijn. In het cursusboekje uit 1943 staat op bladzij 16: 'De wisselwerking tussen ziel en lichaam, Docent dr. H. Oldewelt'. Het enige verschil is dat er in 1943 zes lessen aan gewijd zijn en nu vijf, en dat de cursus ruim twaalf keer zo duur is geworden: negen gulden toen, tegen 58 euro nu, zonder reductie.

Volksuniversiteit Amsterdam, Open dag 30 augustus, inschrijven kan tot half september, dan starten de eerste cursussen. Rapenburgerstraat 73, 020 - 62261626.